

УДК 004.773:316.776

Світлана Фіялка,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри видавничої справи та редагування
Видавничо-поліграфічного інституту НТУУ "КПІ"

Інтернет-коментарі в системі масової комунікації

Розглянуто особливості коментаря як жанру віртуального спілкування. Виокремлено різновиди інтернет-коментарів, їхні функції та узагальнено морально-етичні вимоги до них.

Ключові слова: інтернет-коментар, комунікація, акаунт, модератор, віртуальна комунікація, форум, блог, інформаційна безпека.

Поняття "коментар" (від лат. *commentarium* — нотатки, тлумачення чогось) у журналістській діяльності розуміють і як метод, що застосовується в різноманітних формах публікацій, і як аналітичний жанр, який містить певну думку чи судження [1]. О. Колесниченко визначає коментар як "розширення новини з метою її пояснення" [2, с. 73]. Найповнішу дефініцію подає В. Здоровега: "Це невеликий авторський виступ, в якому тлумачаться, роз'яснюються, елементарно аналізуються факти політичного, економічного, культурного, наукового життя з метою донесення до аудиторії суті, смислу події, явища, їх місця серед інших фактів і процесів". Він також зауважує, що автор коментаря спирається саме на факт у подальших міркуваннях [3, с. 195].

Лексему "коментар" (зазвичай у множині) також застосовують і в побутовій сфері. Це роз'яснювальні або критичні зауваження щодо певних подій, явищ [4, с. 559]. Однак досі не виокремлено характерних ознак інтернет-коментаря як жанру віртуальної комунікації, потребують узагальнення морально-етичні вимоги до нього. Сьогодні інтернет-коментарі є зручним засобом поширення наклепів, пліток, створення ілюзії масового схвалення потрібної позиції. Вітчизняні новинні ресурси переповнені платними коментарями, які перетворилися на інструмент пропаганди. Більше того, в них часто поширюють заклики до незаконних дій, зросла кількість некоректних висловлювань. Це нівелює авторитет держави, права, моральних цінностей. Нав'язуючи людині певний ракурс світогляду та поведінки, такі коментарі є небезпечним інструментом маніпуляції масовою свідомістю.

Мета статті — дослідити інтернет-коментар як жанр віртуальної комунікації, визначити його основні особливості.

На думку М. Мельника, основне завдання інтернет-коментаря — привертати увагу адресатів до актуальних фактів, які виходять на перший план суспільного життя, та оцінювати їх [5]. Зміст коментаря може становити будь-яка подія внутрішньої чи зовнішньої політики, економіки, культури, науки тощо. Це повідомлення, яке містить судження, пояснення, ставлення автора до певного факту. Отже, об'єктом коментування є подія, явище, факт, а причиною — бажання автора відреагувати на них.

Коментарі є на інформаційних ресурсах, розважальних сайтах, блогах та ін., кожен охочий може долучитися до дискусії з автором тексту та/або іншими коментаторами.

Інтернет-коментарі виконують такі функції:

- інформаційну (обмін відомостями, ідеями, думками);
- комунікативну (налагодження та підтримка контактів, задоволення потреби у спілкуванні);

- об'єднавчу (створення груп користувачів мережі на основі спільних поглядів);

- рекламну (просування товарів і послуг, підвищення власного рейтингу).

За метою виокремимо різновиди інтернет-коментарів:

- експертний (відповідь фахівця на поставлене запитання; нерідко він удаваний і лише грає відповідну роль);

- сатиричний (гостра критика людини, події, ситуації);

- оцінювальний (аналіз із позитивного чи негативного боку, часто із суб'єктивними висновками);

- полемічний (відповідь опонентів або навмисне розпалювання дискусії);

- пропагандистський (обстоювання власної позиції, нерідко суперечливої, просування ідеї в маси).

Коментар наявний майже на всіх видах сайтів, проте виконує різні функції. Наприклад, на комерційних (дошки оголошень, сайти-візитівки, промо-сайти) та суто інформаційних (пошукові сервіси, електронні підручники, дискусії, словники тощо) ресурсах його основною функцією є зворотний зв'язок із клієнтами, можливість залишити відгук тощо. Такі коментарі виконують здебільшого інформаційну та рекламну функції.

Основними типами сайтів, де жанрові особливості інтернет-коментаря виражено найяскравіше, є веб-сервіси, а саме блог та мікроблог, форум та чат, соціальні мережі, а також новинні, розважальні веб- та медіасайти.

Для аналізу обрано: блоги (<http://ua.livejournal.com/>), мікроблоги (<https://twitter.com/>), форум сайта-хостингу (<http://toloka.hurtom.com/>), соціальну мережу (<http://vk.com/>). Оскільки коментарі є частиною контенту цих ресурсів, до них висуваються загальні етичні, правові та мовні вимоги. Однією з обов'язкових, якої має дотримуватися користувач, — реєстрація власного акаунта. Обліковий запис є своєрідним паспортом користувача (профілем) на певному сервісі, що слугує для ідентифікації. Він містить нік, а також інші персональні дані (прізвище, ім'я, по батькові, стать, вік, дату народження, номер телефону, уподобання тощо). Категорії даних, які визначають адміністратори, можуть бути обов'язковими для заповнення або опціональними.

Додатково відвідувач має можливість зробити власний аватар (невелике зображення, яке використовується разом із ніком (псевдонімом)). Аватар відображається у профілі, це може бути і фото користувача, і малюнок, графіка тощо, які відповідають образіві власника сторінки і сприяють формуванню першого враження у співрозмовника.

Структура коментаря містить ім'я користувача (нік), аватар, час створення та "тіло" (текст). Коментарі можуть розміщуватися один за одним або мати розгалужену структуру з гілками дискусій.

Проаналізувавши вимоги різноманітних веб-ресурсів щодо матеріалів користувачів, зокрема й коментарів, виокремимо основні заборони:

— на спам — масове розсилання електронних повідомлень рекламного чи іншого характеру респондентам, які не висловили бажання їх одержувати;

— порушення етичних вимог ввічливого обговорення теми, вживання ненормативної та лайливої лексики;

— офтоп, флуд, бесіди по колу, зловживання цитатами та позамовними елементами (емотиконами, шрифтовими та кольоровими виділеннями), що заважають сприйманню інформації; відхилення від теми (часто метою повідомлень, що не відповідають тематиці обговорення, є припинення чи відгалуження невігідної дискусії);

— поширення інформації, яка містить погрози, вульгарні, порнографічні матеріали, принижує честь та гідність, порушує недоторканність приватного життя, пропагує жорстокість, фашизм, розпалює расову, релігійну, етнічну ненависть та ворожнечу, підштовхує до самогубства, популяризує наркотики й алкоголь.

Коментатор має дотримуватись законодавства країни, в якій перебуває, зокрема у сфері авторського права та інтелектуальної власності. На певних ресурсах, наприклад Twitter, є обмеження кількості символів коментаря.

За дотриманням вимог стежить адміністратор або модератор, який редагує чи видаляє повідомлення. Якщо він виявляє порушення, то користувач дістає попередження; модератор може обмежити його доступ до ресурсу на певний час або забанити (від лат. *ban* — забороняти), тобто позбавити можливості переглядати або залишати коментарі загалом.

Однак повністю убезпечитися від дій мережевих провокаторів неможливо. Деякі з них, прямо не порушуючи норм закону або вимог інтернет-ресурсу, забруднюють медіапростір, прискіпуються до слів, висловлюючи зауваження щодо грамотності співрозмовників, загострюють увагу на другорядних питаннях. Принагідно зауважимо, що не надто дієвим засобом боротьби за "медіачистоту" ресурсу є блокування лайливих слів. Іноді літературні лексеми, які за складом частково збігаються з лайливими, блокуються, натомість нецензурні, написані з використанням цифр, дужок, переставляння літер, лишаються.

Загалом, більшості інтернет-коментарів властивий розмовний стиль з уживанням жаргонізмів, аргю, професіоналізмів, а також аббревіатур, запозичень, неологізмів. Поширені епітети, метафори, навмисне порушення правописних норм.

Визначимо загальні риси, властиві інтернет-коментарям:

— коментарі до певної події, факту публікують здебільшого відразу після уміщення новини та ще впродовж кількох днів;

— коментатори географічно віддалені, що не перешкоджає трансляції відомостей;

— якщо з боку користувача немає додаткових обмежень доступу до власних матеріалів, їх можуть переглядати, а також коментувати всі охочі;

— відвідувач мережі може зареєструватися під будь-яким ніком, а аватар не обов'язково відображає реальну особу, тобто коментар часто є анонімним;

— суб'єктивність, нерідко — ідеологічна спрямованість;

— можливість давати гіперпосилання на інші ресурси;

— інтерактивність;

— можливість додавати до повідомлень зображення, відео-, аудіофайли тощо;

— емоційність;

— поширеність невербальних засобів впливу й оцінки (емотиконів, або смайлів);

— довільне використання мовностилістичних засобів, поєднання багатьох, іноді несумісних, стилів.

Отже, інтернет-коментар є віртуальним жанром, поширеним на всіх ресурсах мережі. Найхарактерніше він виражений на форумах, у соцмережах, блогах.

Інтернет-видання перетворюються на масові дискусійні портали. Коментарі є своєрідною збіркою інформаційної війни, завданнями застосування якої є відволікання уваги від гострих тем, знищення репутации опонентів через поширення наклепів, компромату, пліток, провокування до конфліктів, порушення душевної рівноваги об'єкта впливу, зниження інтересу користувачів до ресурсу, формування потрібної громадської думки. Ця сфера інформаційного простору слугує не лише джерелом новин, а й емоційним тлом сприйняття поточних подій, оскільки інтернет-коментарі зазвичай містять надзвичайно сильний почуттєвий компонент. Читаючи їх, людина поринає в інформаційне поле фрагментарних, суперечливих і часто поверхових відомостей.

Спілкуванню через коментарі притаманна розмитість межі між автором і реципієнтом, надзвичайна активність читачів, які часто схильні перетворюватися на авторів, уживання різноманітних цитат і запозичень, постійне відволікання уваги від головної думки повідомлення. Текст зазнає оновлень, варіюється від глибокої аналітики до брутальної лайки.

У контексті поточних подій в Україні задля гарантування інформаційної безпеки важливо контролювати коментарі, аби їх не використовували для закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу або територіальної цілісності України; пропаганди війни, насильства та жорстокості; розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі; поширення порнографії, а також для організації терористичних актів та інших кримінально каранних діянь.

На певних сайтах функцію коментування відключають, щоб дотримуватись морально-етичних принципів роботи засобів масової комунікації. На нашу думку, власники інтернет-ресурсів, на яких поширюються антиконституційні заклики, мають нести відповідальність за лояльність до провокативного контенту і безкарність авторів повідомлень.

Список використаної літератури

1. *Тертычный А. А.* Аналитическая журналистика : учеб. пособие / А. А. Тертычный. — Москва : Аспект Пресс, 2000. — 352 с.
2. *Колесниченко А. В.* Практическая журналистика : учеб. пособие / А. В. Колесниченко. — Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2008. — С. 73—86.
3. *Здоровага В. Й.* Теорія і методика журналістської творчості : підручник / Володимир Здоровага. — 2-ге вид., переробл. і допов. — Львів : ПАІС, 2004. — С. 195—196.
4. *Великий тлумачний словник української мови* (з дод. та допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. — Київ ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. — 1728 с.
5. *Мельник М. В.* Коментарий как жанр интернет-коммуникации / М. В. Мельник // Система і структура східнослов'янських мов : зб. наук. пр. — Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. — Вип. 4. — С. 113—117.

Рассмотрены особенности комментария как жанра виртуального общения. Выделены разновидности интернет-комментариев, их функции; обобщены морально-этические требования к ним.

The features of comment are considered as a genre of virtual communication. The varieties and functions of internet-comments are examined; their ethics requirements are generalized.

Надійшла до редакції 9 вересня 2015 року